

A moldovánok néprajza.

A Kantemir-család Krimiából való, tatár eredetű; három fejedelmet adott Moldovának. Az első, Konstantin, 1685-ben foglalta el Moldova székét; jámbor, igazságos fejedelem, aki népe sorsán sokat könnyített. Ennek fia, Demeter, a jeles krónikás, csak egy évig (1710–1711) volt fejedelem. Uralkodása kezdetén a török porta különféle követelésekkel állott elő, ő azok teljesítése helyett jobbnak találta országát Péter czár védelme alá helyezni. A török hadak Sztanilestnél, a Pruth mellett, leverik az oroszokat; Kantemir Demeter elvesztette fejedelmi székét s Oroszországba menekült. A czár hűségét *Carcov* (Ukrániában) birtokával jutalmazta meg, a hol félre vonúltn, 1723-ban bekövetkezett haláláig, a tudományoknak, az irodalomnak élt. Négy fiút és két leányt hagyott hátra. Családja, maradékai eloroszosodtak. Egyik fia, Antioch, jeles diplomatának és költőnek van elismerve az oroszoknál.

Kantimir Demeter kiváló műveltségű férfiú volt. A román nyelv mellett tudta a latin, a görög, orosz, olasz és a török nyelvet. A török zene kiválóan érdekelte, miért a szultán elismerésében részesült. Tudományos híre messze külföldre is kihatott; a berlini Akadémia tagjai sorába emelte; a német tudósok munkái iránt kiváló érdeklődést mutattak. Munkáit orosz, újjörög, latin, török és román nyelven írta meg. A bukaresti román tudományos Akadémia az idegen nyelven írt munkák lefordítását és kiadását nagy buzgalommal folytatja.

Munkáit a következőkben soroljuk fel:

1. *Divan*, románul; bölcsészeti munka; Jassiban nyomtatott először 1698-ban; második kiadása 1878-ból való.
2. *Régi és új Dácia története*; nyomtatott először Jassiban, 1836; egy román kézírata a balázsfalvi Cipariu-féle könyvtárban őriztetik.

3. *A Brankovánok és a Kantakuzénok története.* Németből új-görögre fordította Zavira György, megjelent Pesten, 1795. Görögből románra Sion Gh. fordította 1878.

4. *Az ottoman birodalom története,* a román Akadémia 1876-iki kiadásában I. II. kötet. Ez a munka Histoire de l'empire ottoman (Paris, 1743) és Geschichte des Osmanischen Reiches (Hamburg, 1745) címűen francia és német nyelven is megjelent.

5. *Moldova leírása,* latinúl, románúl az akadémia költségén megjelent Bukaresten 1876. Első román kiadása 1825-ből való. Németül 1769-ben jelent meg Büsching für die neue Historie und Geographie című (III—IV.) vállalatában, Berlinben.

6. A régi és az új moldovai állam leírása, latinúl, kéziratban.

7. *Kantemir Konstantin élete;* apjának az életrajza, latinúl, kéziratban.

A mahommed-vallás rendszerét és a mahommedanizmus történetét oroszúl írta meg. Ezekén kívül vannak még munkái Kantemirnek. Kéziratai Antioch nevű fia révén a szent-pétervári Akadémia Múzeumának ázsiai osztályába jutottak.

Kantemir Demeter, mint író termékeny, sokat és sokfélét írt. Előadása vonzó és világos; nyelve tömör, szép, előkelő. Mint tudós, korának legelső tudósai közé tartozik; nagy nyelvtudásával és a tudományágak sokféleségével azokat felül is múlta. Akár mint bölcsezt, akár mint természettudóst, mint történészt vegyük, korának színvonalán áll; a mellett a hieroglif és a zene irodalmát is becses munkákkal gazdagítja. Mint néprajzíró megfigyelésével, összehasonlításával kortársait fölülmúlja.

Kantemir más erényeivel is dicsekedhetett. Mint férfiú bátor; részt vett a Pruth melletti csatában, honnan esodálatoskepen menekült meg. Mint politikus, szakított az addigi rendszerrel: a török kizsákmányolásnak állandóan tág kaput tartani nyitva; felmondja a pogánynak a barátságot s a keresztény czár oltalmába ajánlja országát. Elbukik, elveszti fejedelmi székét, vagyonát, de bár lett volna miért, mert kitűnő tehetségű fiai vannak s maga is élete javakorában volt, a fejedelmi szék visszanyerése érdekében többé semmit sem tett, elfogadja a helyzetet, megelégedett a czár által neki felajánlott szerény birtokkal, a melyen családjának, s a tudományoknak élt. Ő utána kezdődik Moldovában a *fana iota* (görög) fejedelmek,

az országra nézve annyira szomorú uralkodása, a melynek az 1821-ki Tudor-Vladimirescu-féle forradalom vetett véget.

Kantemir Demeter, bár csak egy évig ült a fejedelmi széken, hazája legnagyobb fejedelmei közé tartozik. Eltekintve attól, hogy tudományos munkáival a románságra fényt vetett és annak el nem múló dicsőséget szerzett, felismerte a bajt, a melybe az országot Nagy István fejedelem (1457—1504) fiának adott tanácsa által döntötte, hogy t. i. az ország függetlenségét fel kell adni és a török jármot fel kell venni, a mit Moldova meg is cselekedett. Kantemir, mint fejedelem, egy más irányt mutatott népének; hajlamai, vallása, neveltetése hajtotta 'arra: az orosz védnökség felé, ami legalább keresztény s ami bizonyára szelidebb bánásmódban fogná részesíteni az országot, mint a pogány török. Igaz, azóta az orosz befolyást nagyon sokszor megsiratta már a nép, a „Regulament, mint a költő mondja, mindenünket megsemmisítette“, ez és Besszarabia elvétele kijózanította a komolyabb román politikusokat. A nemzeti önállóság s az elpusztíthatatlan buzgalom annak fentartására minden idegen befolyást megtört, a Kantemir-féle orosz-kultúra azonban mégis fennáll és az minden körülmények között fenn fog állani a jövőben is.

Míg az eddigi fejedelmek országukat csak adójuk listáiból ismerték s egyáltalában a néppel, mint ilyennel, csak mint eszközzel mint anyaggal, foglalkoztak, Kantemir kiváló tanulmány tárgyává tette már megelőzőleg az országot, népét, annak nyelvét, szokásait, erkölceit és hajlamait s e tekintetben korának, országának a legjelesebb monographiáját hagyta hátra. Moldovának ez a legelső tökéletes leírása, s kétségkívül a tejedelmi írónak legérdekesebb, legszebb, legismertebb munkája is, a melynek tartalmával megismerkednünk több szempontból fontos.

* * *

A könyv czíme: *Descriptio antiqui et hodierni status Moldaviae*. A román Akademia 1872-ben latinúl, 1875-ben románúl adta ki, mind a két kiadáshoz *Papiu Ilarián* román történész írt előszót. Kantemir ezt a munkát 1716-ban fejezte be és feloszlik földrajzi, politikai, egyházi és voltaképpen néprajzi részre. A végén föltalálható Moldovaország múlt századi térképe.

A földrajzi részben Moldova régi elnevezéseivel, megalapításának történetével, határaival, éghajlatával, vidékeivel, természeti kincseivel, vizeivel, hegyeivel, erdőivel, városaival, házi- és vadállataival foglalkozik. A fejedelmi író figyelmét semmi sem kerüli ki, munkájába összehord minden érdekest és mindenütt tárgyilagos.

A politikai részben az állam szervezetéről, alkotmányáról szól; milyen annak a kormánya, miként választják meg a fejedelmeket a régi és újabb szokás szerint, miként történik azoknak a megerősítése, detronizálása, temetése; a bojárokról, azok rangjáról, a hadszervezetről, az ország törvényeiről, törvénykezéséről, az adókról, a Portának fizetendő adókról, az ország nemességéről és egyéb lakóiról. Leírja híven a moldovaiak alkalmi szokásait, balhitét, babonáit. Az utolsó részben foglalkozik a vallással, az egyházi szervezettel a lakosok nyelvvel és betűjegyeivel.

Bár e munka minden ízében tanúlságos, legközelebbiről mégis a néprajzi rész érdekel minket. E szerint az akkori Moldovaország lakosai: *görögök, albánok, szerbek és bolgárok*, szabadok voltak, rendszerint kereskedéssel foglalkoztak, vagy a fejedelemnek tettek pénzért szolgálatokat; *németek, lengyelek, kozákok*, egy része a hadseregben, más része a fejedelmi udvarban szolgált. A lengyelek közül egy pár család nagy bojári méltóságra emelkedett. Az *örmények, törökök*, mint kereskedők, szintén szabadok voltak, a fejedelemnek adóztak, úgyszintén a *zsidók* is. Az *oroszkok, magyarok* és *román* bevándorlók, a bojárok jobbágyai (*glebae adstricti*; *vecini*), míg a *czigányok* azok rabszolgái voltak. A tiszta moldovai születésű román szabad, nemes volt. Ennek a szabad moldovai paraszt népnek adja a néprajzát Kantemir.

A moldovai, ha jó lova és fegyvere van, Kantemir szerint, önhitt és büszke, azt hiszi, hogy hozzá hasonló nincs és az istennel is síkra szállana, ha tehetné. Általában véve mindenik merész és kész, hogy verekedést idézzon elő, de hirtelen elesenededik és ellenfelével hamar kibékül. A párbaj előtte ismeretlen dolog. Ha összekap, soha se nyúl fegyveréhez, hanem bunkós bottal és ököllel tömi be száját ellenfelének. Így a katonák is, ritkán nyúlnak ilyenkor fegyverükhez. A nép tréfás, jókedvű, szívét a nyelve hegyén hordozza. Az italt meg nem veti. A moldovainak legnagyobb élvezete estvétől éjjel utánig iszogatni nagy ünnepek alkalmával s télen át

a nagy hidegekben, a mikor borral melegítgetik tagjaikat. A pálinkát leginkább a katonák isszák. Alsó-Moldova s a Havasalfölddel határos lakosok inkább isszák a bort. Egyszer egy moldovai fogadott egy havasalföldivel, hogy ki bírja tovább a borivást. Foksán hidjára mentek, mely a két országot összeköti, s addig ittak, a míg a havasalföldi összerogyott s meghalt. A moldovainak nem volt semmi baja, fejedelme bojári rangra emelte ezen vitéz tetteért.

A fegyverek közül legjobban az íjjat és a lándzsát kezelik, a karddal harezolnak azonban leginkább s ezzel mennek a harezban legtöbbszörre. A puska csak a vadászoknak jó, nem tartják tisztességes dolognak azzal lödözni az ellenségre. Csata kezdetén a moldvai nagyon merész és bátor, a második támadásnál már lágyabb, harmadszor már nem támad. A tatároktól tanulták meg a hadi eselt: futásnak iramodni, azután hirtelen visszafordulni és rátámadni az ellenfélre, ezzel sokszor czélt értek. A foglyokkal hol humánusan, hol kegyetlenül bánnak, a mint állhatatlan természetük magával hozza. Törököt vagy tatárt ölni, keresztényi kötelességnek tartják, azt, a ki ezekkel szeliden bánik, hitehagyottnak tartják.

A moldvai semmiben sem tudja magát mérsékelni; ha jó sorsa van, felfuvalkodik és fenhéjazó, ha rossz, lehangolódik és elveszti minden bátorságát. Kezdetben előtte semmi sem elég nehéz, de ha a legkisebb akadályba ütközik, zavarba jó s nem tudja mihez fogjon, ha látja, hogy fáradtsága hiába való, bánatos. A moldovaiak nem hogy tudomány kedvelők volnának, de azokat éppen utálják. A tudományok és művészetek egyes ágait még hírből sem ismerik, maguk a bojárok sem. Azt hiszik, hogy a tudós emberek megtébolyodnak; valaki, ha nagy tudós, mondják róla, hogy a sok tanulástól megbolondúlt. A tanulás szerintük a papok számára való, más embernek elég, ha nevét alá tudja írni, vagy ha a könyvbe be tudja vezetni, hogy ökre fehér vagy fekete, szarvas vagy esonka, minden más egyéb ránézve felesleges.

Az asszonyok, ha csak valami kiválóbb állásúak, a házból el nem távoznak, bár a férfiak elől nincsenek is annyira elzárva, mint a törököknél. A bojárnők szépek, de szebbek a paraszt renden lévő asszonyok, a minek következménye, hogy könnyelműek és feslettek. Némelyike otthon sok bort iszik, nyilvánosan nagyon ritkán lehet látni részeg nőt. A nő ünnepélyeken, lakodalmakon minél keveseb-

bet eszik és iszik, annál tiszteletre méltóbb, miért ritkán venni észre, mikor visz egy-egy falatot a nő a szájához, s azt is úgy eszi, hogy ajkait ki nem nyitja, hogy a fogai látszodjanak. Semmi sem beestelenebb egy özvegy asszonyra, vagy férjes nőre nézve, mintha haját látszani engedi; főben járó bűn valamely nő fejét nyilvánosan kitakarni. A hajadon leányok ellenkezőleg csak takaratlan fővel járhatnak.

A moldovánok nem bírnak egyforma erkölcesel és szokással. Az alsó részek lakói hosszú időközön át hozzá szoktak a tatárokkal való harezokhoz, azért jobb és kitartóbb katonák is, de fegyelmetlenebbek és lázongóbbak is. Ha külső ellenséggel nincs bajuk, elromlanak, más foglalkozás hiányában nagyjaik, sőt gyakran a vajda ellen is fellázadnak. Az istenes dolgokról kevés a fogalmuk; azt hiszik, hogy születéskor az embernek az Isten meghatározta a napot is, a melyen meg fog halni, azon nap előtt tehát senki meg nem halhat. Ez a hit annyi bátorságot önt beléjük, hogy az ellenségre vakon támadnak. A tatárok közelében lakók kegyetlenül pusztítanak és rabolnak. Mikor a tatárság között rabolnak, hiszik, hogy semmit se vesznek, a mi nem az övék volna, mert a tatároknak semmijük sincs, a mit nem a moldovai ősektől raboltak volna el. Kevés a házasságtörő, a legények azonban nem tartják bűnnek titkos viszonyt folytatni, mintha ők nem is állanának rendes törvény alatt. Vendégszeretetük azonban dicséretre méltó; bár a tatárok rablásai következtében elszegényedtek, a vendégnek mégis megnyitják ajtajukat és étellel látják el, három napig szokás a vendéget lovastól eltartani ingyen. A vendéget örömmel és mosolygó arccal fogadják, mintha rokonuk volna. Sokan az ebédvel várnak, hátha vendég akad, hogy ne egyenek magukra; mások meg az utcára küldik szolgálikat ebédre hívni a járókelőket. Vaslui vidékén azonban a lakók ezzel az erénnyel nem dicselkedhetnek, bezárják ajtaikat a vendég elől, ha jöni látják; némelyek ilyenkor hirtelen rongyos ruhákat öltenek, eltűnnek hazulról, hogy később, mint koldusok visszatérjenek, alamizsnát kérjenek magától a vendégtől.

A felső részek lakói elpuhultabbak s a feyverforgatáshoz nem igen szoktak. Verejtékkel szeretik mindennapi kenyerüket megkeresni s békességben enni meg azt. A babonaságig vallásosak. Egyedül Szucsáva vidékén 60 kőtemplom áll; Moldova felső részein a kőkolostorok száma több mint 200. A havasok tele vannak barátok-

kal és remetékkal, a kik távol a világ zajától istenes életet élnek. A tolvajságok ritkák. Mindig hű alattvalói voltak a fejedelemnek, s ha néha-néha támadt is zavar közöttük, erre mindig az alsó részek bojársága lázította. Erkölcsös életet élnek, házasság előtt is, a mi ritka erény az alsó részek lakóinál. Közhivatalokra alkalmasabbak, a házi ügyeket rendben tartják, a parancsokat nagy lelkiismerettel teljesítik, de nem oly vendégszeretők, mint az alsó részek lakói.

A moldovaiak tánczai egészen elütnek a többi népek tánczaitól. Náluk nem tánczol együtt kettő vagy négy, hanem mindnyájan együtt. Nem is tánczolnak szívesen, csak lakodalmakkor. Tánczok a *Hóra*, mindnyájan kézen fogóznak s körben járnak egyforma lépésekkel ütemre jobbról-balra; *Danț*-nak hívják, mikor kézen fogózva, egy sorban állanak s különféle körfigurákat csinálnak. Lakodalmakkor esküvő előtt az udvaron vagy az útezőn szokás tánczolni; egy rend férfi, egy rend nő, mindkét sornak külön vezetője van, öregrendű és tisztességben lévő, a ki arannyal díszített botot tart a kezében, a melynek tetejéről szépen kivarrott keszkenő csüng alá. A vezetők a sorokat hol szembe, hol háttal állítják, menésük oly csendes, lassú, hogy alig vehető észre. A sorokban úgy a nők, mint férfiak, tekintélyük, állásuk, rangjuk szerint foglalnak helyet. Első hely a vezetőé, azután jó a násznagyné, a menyasszonyé. Esküvő után a *Hóra* járja, különböző változatokkal.

Ezen tánczokon kívül van még egy, a mit ünnepélyeken, ünnepnapokon szoktak eljárni mindig páratlan számban levő tánczosok, a *Caluser*. A tánczosokat *calusereknek* hívják, a kik összegyűlnek az év bizonyos napján, nőies öltönyökbe öltözködnek, ürömllevelekből font koszorút tesznek a fejükre, arczukat fehér fátyvollal takarják le, női vékony hangon beszélnek; kezükben meztelen kardot hordoznak, a melylyel készek keresztül szűrni azt, a ki arczukról a fátvolt lerántaná. Ezt a jogot a szokás biztosította számukra; az így megölt emberekért törvény elébe nem idézhetők. Vezetőjüket *Starif*-nak hívják, — a második személy, a *néma*, (Mutul Căluserilor), ez kérdi a vezetőtől, hogy miféle tánczot parancsol, aztán suttogva adja tovább, nehogy a nép előbb értesüljön a táncz-névről, mielőtt azt látná. Valami száz figurájuk van, melyek közül némelyik oly művészi, hogy a tánczoló mintha nem is a földet érintené, hanem a levegőben repülnének. A táncz-idény Áldozó-esütörtöktől

Pünkösdig tart. Ez alatt az idő alatt összejárják a városokat és falukat, mindenütt tánczolván; csak templom-fedél alatt hálnak, mert máshol a boszorkányok és más gonosz szellemek megkínoznák őket. Ha két caluser-csapat találkozik egymással szemben, megve-rekednek; a legyőzött rész útat enged a győzőnek. A béke-föltételek szerint a legyőzöttek kilencz esztendeig a győzők hatalma alatt állanak. Gyakran megtörténik, hogy egy, sőt több halott marad a harcz-téren, ebben az esetben a tetteseket nem üldözi a törvény. Ha valaki fölvetetett valamely caluser csapatba, kilencz esztendeig tartozik ott maradni és az évnek meghatározott napján az illető helyen jelentkezni; ha meg nem jelenik, fölteszik, hogy a boszorkányok tet-ték rá kezüket s gyötrik. A nép hiszi, hogy a caluserek krónikus betegségeket is gyógyítanak. Gyógymódjuk: földre fektetik a beteget, szokásos ugrásokat tesznek, s az ének egy bizonyos ütemére egyen-ként egymás után a fejtől a lábáig rálépéssel megnyomkodják a beteget. Azután a beteg fülébe susognak némely búbájós szavakat, végre megparancsolják a betegségnek, hogy távozzék a beteg testéből. Ezt három napon át csinálják így. Ilyen módon gyakran a legnagyobb betegségekből gyógyították ki az embereket.

A temetkezési szokásokról fölemlíti Kantemir, hogy a gyász nem nyilvánul egyforma módon. Ha egy földész meghal, fiai hat hónapig hajadon fővel járnak a legesikorgóbb téli időben is, a hajat és szakállt le nem vágják; bármily hosszú útra kelnének is, fejükre semmit sem tehetnek. Hajdan a nemesség is így gyászolt negyven napon át, de Kantemir idejében a szokást elhagyták, csak hajat növesztenek és gyászruhát vesznek föl. Ha valamely hajadon leány-nak fiú testvére halálozik el, levág hajából egy kis fonatot s a keresztfájára helyezi, egy éven át vigyázzván, nehogy valaki azt levegye vagy lehulljon onnan, a mi ha megtörténik, hajfonatából újjal cse-reli fel. Esztendőn át, az elhalálozás után, szombatonként felke-resik a sírokat és megsíratják övéiket. A gazdagabb családok sírató asszonyokat fogadnak fel, a kik különféle gyászdalokat énekel-nek a világi híúságokról és a földi élet nyomorúságairól. Ezek aztán sok mindenféle kérdést intéznek a halotthoz, — a kinek nevében felelik, hogy megunta a világi életet és nem kíván választ adni a kérdésekre. Egyébiránt — jegyzi meg Kantemir — valamint más országokban, a hová még be nem hatott a műveltség világos-

sága, úgy Moldovában is, a nép nagyon fogékony mindenféle babonára, a régiség rozsdáját magáról még le nem moshatta. Lakodalmakkor, temetéseknel, más alkalmi ünnepélyeknél a nép versekben emleget némely istenségeket és szokásokat, a melyek hihetőleg ősvallás maradványok a nép között. Ilyenek:

Lado et Mano, ezeket a neveket a nők lakodalmakkor emlegetik.

Dina, mintha Diana-ból származnék, mondja Kantemir. Ritkán használja a nép az egyes alakot, rendszeren a többszt: *Dinele* (Zinele), szép szűzek, szépséget osztó tündérnők.

Dragaica. Ezen név alatt, mintha Ceres szerepelne, mert az évnék azon szakában, a mikor a gabonák érnek, a szomszédos községek leányai összegyülekeznek a határon és maguk körül a legszebbet s a legtermetesebbet kiválasztván, elnevezik *Dragaica*-nak; annak vezetése alatt a vetések közé mennek, kalászból koszorut fonnak, a fejére teszik, felékesítik különböző színes kendőkkel, s a kezére kötik a csűrök kulcsait. — Az ily módon feleziczomázott *Dragaica*, kinyújtott karokkal, a kendőket a szél lengetve, mintha repülne, visszafelé fordul és énekelve, tánczolva összejárja azokat a falukat, a melyeknek leányai őt *Dragaica*-nak megválasztották; a leányok őt vezérüknek ismerik el. A moldvai parasztlányok nagyon vágyakoznak ezen megtiszteltetésre, bár a balhit felőle az, hogy három év előtt férjhez nem mehet.

Doina. Bizonyos, hogy a dákok Marst és Bellonát így neveztek el; a moldvaiak a hadi tényleket dicsőítő énekeiket ezzel a szóval kezdik meg.

Heoile. A gyászdalokban fordul elő e szó, mintha valamely személyt neveznének meg így.

Stahia. Mondják, hogy óriás-nő, a régi valamint az elhagyott házak, a föld alatti lakások és kincsek őrzője, védője.

Dracul din vale. Így hívják a gonosz szellemeket, a melyekről hiszik, hogy a vizekben élnek.

Ursitele. Két szűz leány, a kik minden gyermek születésénél jelen vannak, felruhazzák a lelki és testi tulajdonokkal s az újszülöttnek egész élete folyását meghatározzák.

Frumoasele. Levegőbeli nimfák, a kik gyakran belészeretnek a szép legényekbe. Ha valamely legényt hirtelen baj ér, p. o. szél-

ütés, azt tartják, hogy a Frumoasák rontották meg, a kik megboszálták magukat az ifjún, mert hozzájuk hűtelen lett.

Sânziene. A szó Sân-Joan-ból (Szeni János) van összetéve; egy nap, a mit ennek a szentnek a tiszteletére ülnek. A nap a maga útját ezen a napon reggeltől estvélig tánczolva teszi meg, ez a hit. A falusiak jókor reggel fel szoktak kelni, alkalmas helyről kimeresztett szemekkel nézik a nap feljövételét, sokáig azonban ki nem bírják, vibrál előttük minden, így a napot is táncolni látják.

Joi-Maricele. Boszorkánynők, a kik Nagyesütörtökön pity-malatkor házról házra járnak megvizsgálják a tűzhelyeket, ha van-e tűz? Ha nincs, vagy ha egy-egy asszonyt aludva találnak, meg-rontják; annyira tunyává teszik, hogy egész éven át képtelen a munkára.

Papaluga. Nagy szárazság idején nyáron, mikor a parasztok félnek, hogy nem lesz gabonatermés, egy tíz éven alóli leánykát zöldgalyakkal öltöztetnek fel, ennek vezetése alatt a hasonló ilyen leánykák tánczolva, énekelve összejárják a falut, az öreg asszonyok kijönnek a házakból s vizet öntenek a fejükre. Mondokájuk a következő: „Pupaluga, szállj fel az égbe, nyisd meg annak kapuit, ereszd az esőket, hogy a gabonák, a búza, rozs és a kukoricza megnőjjenek.“

Kiraleisa. A szó *Kirie eleison*-ból származik. Január 6-án (Vizkereszt) a családapák feldíszítnek selyem vagy más szövettel egy fakeresztet, vecsernye után megindúlnak sok gyermek kíséretében házról-házra s kiáltják: *Kiraleisa*.

Colinda. A rómaiak kalendáinak felel meg, új évi szokások, üdvözlések különböző vidékeken.

Turca. A törökök elleni gyűlölet szülhette ezt a tánczot a régi időkben. Karácsony napján valaki a fejére szarvas alakú álarczot tesz, hosszú vászonzsák-félébe buvik, hogy a lábai se látszodjanak ki, hasonlóképpen egy másik álarczos, görnyedt alak, az útczákat végig járják, tánczolnak és kurjongatnak.

Sburătoriul. (Repülő.) Nagyon szép ifjú, tünemény, a ki éjjelenként a menyecskeket és a leányokat látogatja meg s velük illetlenkedik. Nem látható, ha rá leselkednek is. — A bátrabbak azonban mégis sikerült elfogni egy-egy ily éjjeli repülő szellemet s látván, hogy olyan ember, mint ők, keményen megbüntették.

Meaza-Noapte. (Éjféli.) Egy tünemény, a mely estvétől-éjfélig, valamely állat formában összejárja a keresztútakat, éjfélkor eltűnik.

Striga. (Boszorkány.) A moldovaiaknál, mint a régi romaiaknál, öreg asszony, a kinek ördögi mestersége megölni a korán született gyermekeket. Ez a hit az erdélyiek között elterjedtebb. Jelenen azt hiszik, hogy mikor a *Striga* jár, a gyermekek a bölesőben meghalnak a nélkül, hogy betegek volnának. A kit gyanúba fognak, a kezeit megkötik s bedobják a vízbe; ha elmerül ártatlan, ha nem, bűnös, s a nélkül, hogy további vizsgálatot tartanának, elevenen a tűzbe dobják, kérlelhetetlenül megégetik bármint is erősiténé ártatlanságát.

Tricliciu. (Prikulies.) Ugyanaz, ami a francziáknak a *loup garou*. Az a hit, hogy az emberek mesterséges úton farkassá, vagy más állattá alakúlhatnak át, s azoknak szokásait, természetét vehetik fel, az emberekre vagy az állatokra támadhatnak s azokat megsemmisíthetik.

Legatura. (Meggötés.) Hiszik, hogy a kurázslás egy nemével a vőlegényt a menyasszonytól távol lehet tartani. Ugyanezzel a kártékony állatokat is el lehet ízni, hogy kárt a házi állatokba ne tehessenek.

Deslegare. (Feloldás.) Az előbbinek ellenkezője.

Farmec. (Varázslás.) Ezzel a nők magukhoz csábitják, azokat, a kiknek szerelmére vágnak, s azokat, a kiket gyűlölnek, megbolondítják.

Descantec. (Ráolvasás.) Hiszik, hogy ráolvasással minden betegség gyógyítható. Itt Kantemir elbeszél egy esetet, a minék ő az apai házban szemtanúja volt. A főkamárásnak drága, szép lova volt, a mezőn megharapta a kigyó, s egész testében megdagadt és semmi reményt nem kötött életbenmaradásához. Egy öreg banyát hívtak az udvarba, a ki megnézvén a lovat, azt ajánlotta: hozna a kamarás valamely forrásról friss vizet egy edényben. Mikor a kamarás a szolgáját akarta volna a vízért elküldeni, a vén asszony rendelkezett, hogy a vizet a forrásról a kamarás személyesen hozza el, a mi megtörtévé, a kuruzslónő a kanesó viz felett valami imádságfélét mondott, aztán a vizet megitta a főkamárással. Az eredmény látható volt, mert a döglőfélben lévő ló puffadása múlni kezdett, míg a főkamárás a testében erős fájdalmakat érzett és dagadni kezdett. Egy második ráolvasásra azonban a kamarás a megivott vizet kiadta, jobban lett s a ló is lábra állott. Kantemir ismert egy kuruzslónőt, a ki egy istálló összes rühes lovait meg-

gyógyította, holott ő három mérdföldnyire lakott az istálótól. A lovak szőréből hoztak neki s a felett mormolta érthetetlen ráolvasását, a lovak néhány nap alatt megtisztultak.

Vergelat. A moldovaiak az év utolsó estvéjén bizonyos renddel néhány vesszőt helyeznek el, hiszik, hogy másnap reggel mindent meglátnak: jót, rosszat, a mi az éven keresztül reájuk vár. Szoktak akkor lenesét, babot vetni; csuprokkal is kuruzsolnak, hogy a jövődőbe lássanak.

* * *

Kantemir érdekesen írja le a moldovaiak lakodalmi szokásait is, a melyek azonban a nálunk divó szokásoktól nem sokban különbözvén, mellőzzük. Mint igen érdekes dolgot felemlítjük, hogy gyakran maga a fejedelem vállalta el a násznagyságot; a lakodalom ilyenkor a fejedelmi udvarban folyt le. A vajda a vőlegényt lóval és a magáéhoz hasonló főveggel szokta megajándékozni. Az asztalnál a vőlegény a fejedelem jobbján ült feltett főveggel s az udvarbeliek éppen úgy szolgálták, mintha maga a fejedelem volna.

A mikor a vőlegény a templomba ment avagy onnan vissza jött, az udvari keresztény és török zenekar kísérte, mint magát a fejedelmet szokás. Harmadnap az új pár a fejedelemnek és a fejedelemasszonynak ajándékot vitt, megköszönte nekik a kegyet, hogy a násznagyságot elfogadni sziveskedtek.

Nagyon kegyetlen módon bántak el a szülőkkel, a kik lányuk erkölcesire nem vigyáztak eléggé. A vőlegény másnap összehívta rokonait és elmondotta nekik, hogy a leány, a kit elvett, nem ártatlan. Egy rozoga szekeret toltak ki, a legrongyosabb hámokat vették elő, a leányt a szekérbe ültették, annak szüleit befogták lovak helyett, a kik verések között voltak kénytelenek a szekeret hazáig vonszolni, hogy nem voltak elég éberek leányukat illetőleg. Senki sem szabadíthatta meg a szülőket e szégyenletes tehertől; ha valaki ellenállott, a helyi bíró szigorúan megbüntette, mint szokás- és jogrontót. A vőlegény ilyenkor a hozományt megtarthatta, ezenkívül lakodalmi és más költségeit is megítélte a bíró. Ez a szokás azonban csak a paraszt népnél állott fenn. A honoracziórok ilyen esetekben elsímították a dolgot nagyobb hozománnyal, jóságadományozással, a legrosszabb esetben a leányt a szülő visszakapta s a férfi mással léphetett házasságra.

MOLDOVÁN GERGELY.